
Łukasz MAJER*

Pokryzysowe regulacje płynności a zmiany organizacyjne w bankowości spółdzielczej

---

Streszczenie: Celem artykułu jest ocena wpływu wdrożenia przepisów pakietu CRD IV/CRR w zakresie wyznaczania poziomu płynności banków oraz weryfikacja zasadności w przypadku grup spółdzielczych w Polsce. Metodą wykorzystaną przy realizacji celu jest analiza przepisów prawnych oraz analiza danych zrzeszeń spółdzielczych, przy opracowaniu której wykorzystano metody statystyczne. W wyniku przeprowadzonej analizy stwierdzona została wysoka stabilność poziomu depozytów banków spółdzielczych w bankach zrzeszających w Polsce, zarówno w warunkach normalnych, jak i w trakcie trwania kryzysu zaufania na rynku międzybankowym oraz brak uwzględnienia w regulacjach zewnętrznych struktury i charakteru działalności zrzeszeń banków spółdzielczych w Polsce. Najważniejsze wnioski płynące z dokonanej analizy wskazują na nieodpowiednie odzwierciedlenie poziomu płynności sektora bankowości spółdzielczej przy użyciu mierników określonych we wspomnianych regulacjach, których wartość, pomimo rzeczywistej nadpłynności sektora spółdzielczego, znajduje się znacząco poniżej minimalnych poziomów, a ich spełnienie jest w praktyce niemalże niemożliwe bez zmian w zakresie zmiany struktury sektora. Z drugiej strony, nowe regulacje wymuszają pozytywne przekształcenia w zakresie integracji sektora spółdzielczości bankowej, które mogą mieć zasadnicze znaczenie dla jego funkcjonowania i rozwoju w przyszłości.

Słowa kluczowe: bank, płynność, adekwatność kapitałowa, spółdzielczość

Kody klasyfikacji JEL: G21, G28, K29

Artykuł nadesłany 10 sierpnia 2015 r., zaakceptowany 13 stycznia 2016 r.

---

* Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Katedra Pieniądza i Bankowości; e-mail: lukasz.majer@ue.poznan.pl

Wprowadzenie

Wraz z uchwaleniem przepisów pakietu CRD IV/CRR w Unii Europejskiej wprowadzono nowe zasady wyznaczania płynności banków. Implementacja dodatkowych regulacji w zakresie płynności była przede wszystkim efektem kryzysu finansowego zapoczątkowanego w 2008 roku, który doprowadził do problemów z utrzymaniem płynności w wielu bankach europejskich.

Charakterystyczne jest, że w okresie bezpośrednio po wybuchu globalnego kryzysu finansowego, trudności płynnościowych nie odczuły banki spółdzielcze oraz zrzeszające działające w Polsce. Wynikało to między innymi ze znaczącej nadpłynności tego sektora. Narzucenie nowych przepisów wynikających ze wspomnianego pakietu CRD IV/CRR sprawiło jednak, że banki zrzeszające oraz część banków spółdzielczych zaczęły wykazywać poziomy płynności znacznie niższe od minimalnie akceptowanych. Zmusza je to do zmian struktury zrzeszeń i utworzenia Instytucjonalnego Systemu Ochrony, pozwalającego na stosowanie preferencyjnych przepisów.

Wyłacalność, czy też szerzej adekwatność kapitałowa instytucji finansowych, ze względu na ich wielkość, powiązania oraz wpływ na sytuację gospodarczą, jest od wielu lat istotnym motywem tworzenia regulacji prawnych i podstawową zmienną badaną przez nadzorców finansowych w trakcie sprawowania kontroli nad rynkiem finansowym [*Raport o sytuacji banków...*, 2008–2014]. Ponadto dbałość o zabezpieczenie wypłacalności była i wciąż jest przesłanką wydawania zaleceń przez Bazylejski Komitet Nadzoru Finansowego. W wielu krajach, a także w Unii Europejskiej, zalecenia te przekładają się na tworzone regulacje prawne [*Basel III: A Global Regulatory...*, 2011].

W Unii Europejskiej zalecenia Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Finansowego po raz pierwszy wdrożone zostały w 1989 roku w postaci dyrektyw OFD oraz SFD i dotyczyły odpowiednio funduszy własnych oraz współczynnika wypłacalności. Przepisy ostrożnościowe wraz z upływem czasu ulegały licznym zmianom w postaci wdrażanych dyrektyw CAD, CAD II oraz pakietu CRD, których podstawowym celem, oprócz zapewnienia stabilności i adekwatności kapitałowej instytucji kredytowych oraz firm inwestycyjnych w Unii Europejskiej, była harmonizacja przepisów. Niespójne przepisy prowadziły bowiem do nierównej konkurencji. Stawiało to w niekorzystnej sytuacji instytucje kredytowe z krajów, w których regulacje ostrożnościowe były surowsze oraz powodowało brak porównywalności. Ponadto brak harmonizacji przepisów rodził konieczność dostosowywania się do różnych regulacji w przypadku instytucji działających w wielu państwach oraz brak możliwości lub przynajmniej znaczne utrudnienia przy wdrażaniu jednolitego nadzoru finansowego w ramach Unii.

Pomimo wprowadzonych wraz z pakietem CRD w 2006 roku przepisów regulujących adekwatność kapitałową instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, kryzys finansowy z 2008 roku nie ominął Europy i doprowadził do znacznych problemów w sektorze finansowym. Należy jednak podkreślić, że problemy te, z wyjątkiem pojedynczych przypadków, nie doprowadziły do

upadłości banków. Problemem okazał się być przede wszystkim brak płynności spowodowany nadmiernym finansowaniem się niektórych banków na rynku hurtowym i brakiem dostatecznego zabezpieczenia przed utratą płynności. W związku ze znaczącym spadkiem zaufania na rynku międzybankowym, źródła finansowania na rynku hurtowym niemalże zupełnie wygasły, co wymusiło interwencje instytucji państwowych w celu podtrzymania płynności niektórych banków.

Doświadczenia związane z kryzysem doprowadziły w ostatnich latach do licznych zmian w zakresie regulacji ostrożnościowych, dotyczących zarówno adekwatności kapitałowej instytucji kredytowych oraz firm inwestycyjnych, jak i przede wszystkim ich płynności. Dokonało się to poprzez wprowadzane kolejnych aktualizacji pakietu CRD w postaci CRD II, CRD III, a ostatecznie pakietu CRD IV/CRR, którego główna część została wdrożona do porządku prawnego Unii Europejskiej w 2013 roku, a rozpoczęła obowiązywać od 1 stycznia 2014 roku.

Wspomniane rozporządzenie CRR, obowiązujące bezpośrednio we wszystkich krajach Unii Europejskiej, z założenia miało uwzględniać specyficzne struktury funkcjonowania banków w różnych krajach. W Polsce taką swoistą strukturą są zrzeszenia banków spółdzielczych, które w wyniku niskiego zaangażowania w ryzykowne instrumenty finansowe oraz wysokiej płynności (lub wręcz nadpłynności) sektora, nie odczuły bezpośrednio problemów związanych z globalnym kryzysem finansowym i nie miały problemów z utrzymaniem płynności. Tymczasem w wyniku obowiązku zastosowania nowych regulacji, część banków spółdzielczych oraz oba banki zrzeszające zaczęły wykazywać wskaźniki płynności znacznie niższe od minimalnych, prawnie akceptowalnych poziomów. Tym samym obraz płynności tych instytucji został zniekształcony. Zmusiło to banki spółdzielcze do wprowadzenia dodatkowych zabezpieczeń w postaci Instytucjonalnego Systemu Ochrony, na wzór banków spółdzielczych w Niemczech czy też w innych krajach europejskich [Jakubiak, 2012].

Główną tezę stawianą w artykule jest brak odpowiedniego uwzględnienia w regulacjach europejskich dotyczących płynności banków obecnej struktury oraz cech sektora bankowości spółdzielczej w Polsce, czego efektem jest niespełnianie przez znaczną część banków spółdzielczych oraz banków zrzeszających norm nadzorczych, pomimo faktycznej nadpłynności sektora. Jednocześnie autor zwraca uwagę na potencjalne pozytywne efekty wynikające z koniecznych zmian.

Płynność banku – definicje i miary

Definicje, regulacje a także metody zarządzania płynnością banków ewoluowały wraz z rozwojem bankowości na świecie. Jedną z pierwszych teorii dotyczących płynności banku była złota zasada bankowa, zgodnie z którą terminy zapadalności aktywów powinny w pełni pokrywać się z terminami wymagalności pasywów banku [Hübner, 1854]. W praktyce nie jest możliwe

pełne zastosowanie tej zasady, ponadto zakłada ona, że wszystkie należności i zobowiązania spłacane są dokładnie w terminie wymagalności/zapadalności. Złota zasada została zmodyfikowana przez Adolfa Wagnera [1857], który słusznie zauważył, że znaczna część depozytów bieżących jest prolongowana, a ponadto część wpływów z rachunków bieżących pokrywają wpływy na te same lub inne rachunki, co powoduje, że część bazy depozytowej pomimo krótkiego terminu zapadalności jest względnie stabilna i może służyć finansowaniu długoterminowych aktywów. Nawet w wyniku powyższej modyfikacji w dalszym ciągu złota reguła nie spełniała swojej funkcji i nie była precyzyjnym miernikiem płynności banków. Przyczyną było przede wszystkim przyjęte założenie, że wszystkie aktywa zostaną spłacone w terminie oraz brak uwzględnienia możliwości konwersji długoterminowych aktywów na gotówkę (poprzez sprzedaż aktywów płynnych lub uzyskanie kredytu pod udzielone zabezpieczenie w postaci aktywów długoterminowych). Możliwość konwersji terminów zapadalności uwzględniona została przy wyznaczaniu ryzyka płynności dopiero w 1931 roku przez Karla Kniesa. Ponadto Knies słusznie zwrócił również uwagę na fakt, że w przypadku nagłej konieczności sprzedaży aktywów płynnych, konieczna może być obniżka ceny w stosunku do ich wartości w warunkach normalnych. Problem obniżki ceny został rozwinięty przez Wolfganga Stützela w 1959 roku, który uznał, że przy określonej obniżce ceny sprzedane mogą być w sytuacji nagłej wszystkie aktywa banku, jednocześnie jednak zasugerował, by wartość aktywów, jaką bank może upłynnić w sytuacji kryzysowej, ograniczyć w taki sposób, by strata wynikła z tej sprzedaży nie przekroczyła poziomu kapitału własnego banku [Vinogradov, 2006].

Przedstawione teorie zostały wykorzystane i rozwinięte przez Bazylejski Komitet Nadzoru Bankowego, którego zalecenia dotyczące utrzymania płynności banku wdrożone zostały wraz z pakietem CRD IV/CRR do ustawodawstwa unijnego. Najważniejsze z nich obejmują wskaźnik LCR (*liquidity coverage ratio*), nazywany również wskaźnikiem płynności krótkoterminowej, który uregulowany został szczegółowo w rozporządzeniu delegowanym Komisji (UE) 2015/61 z dnia 10 października 2014r. uzupełniającym rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 w odniesieniu do wymogu pokrycia wpływów netto dla instytucji kredytowych, zwanym dalej rozporządzeniem 2015/61.

Wskaźnik LCR obowiązuje od 1 października 2015 roku. Jego podstawowym celem jest określenie zdolności banku do utrzymania płynności w okresie 30 dni w warunkach skrajnych. Przez utrzymanie płynności rozumie się pokrycie zabezpieczeniem przed utratą płynności (aktywa płynne spełniające określone wymogi) potencjalnych wpływów środków pieniężnych pomniejszonych o część wpływów. Zatem:

$$LCR = \frac{\text{Zabezpieczenie przed utratą płynności}}{\text{Wpływy płynności netto przez okres występowania warunków skrajnych wynoszący 30 dni kalendarzowych}}$$

Do aktywów płynnych można zaliczyć tylko aktywa ściśle określone w regulacji i spełniające restrykcyjne wymogi. W przypadku banków spółdzielczych oraz banków zrzeszających są to przede wszystkim:

- instrumenty dłużne Narodowego Banku Polskiego oraz Skarbu Państwa,
- gotówka w kasie,
- operacje z NBP (rezerwę obowiązkową będzie można zaliczyć na warunkach określonych przez właściwy organ w porozumieniu z NBP),
- obligacje komunalne pod warunkiem spełnienia wymagań operacyjnych – aktualnie warunki te raczej nie są spełniane i zdecydowana większość obligacji nie jest uznawana przez banki spółdzielcze i zrzeszające za aktywa płynne.

Wskaźnik LCR nie uwzględnia zatem możliwości sprzedaży mniej płynnych aktywów lub innych aktywów niespełniających ściśle określonych przepisami warunków, które w praktyce mogłyby być sprzedane z określonym dyskontem lub wykorzystane jako zabezpieczenie w transakcji reverse repo, tym samym nie uwzględniona została teoria Wolfganga Stützela, co znacząco ograniczyło zakres aktywów, które mogą zostać wykorzystane jako zabezpieczenie płynności przy wyznaczaniu wskaźnika LCR.

Do zobowiązań wchodzących w skład mianownika wskaźnika LCR należą między innymi bieżące pozostające kwoty należne z tytułu innych zobowiązań, które stają się wymagalne, mogą zostać wezwane do wypłaty przez emitenta lub przez dostawcę finansowania, bądź mogą wiązać się z domniemanym oczekiwaniem dostawcy finansowania, że instytucja spłaci zobowiązanie w ciągu 30 najbliższych dni kalendarzowych. Wpływy płynności obliczane są na podstawie sald różnych rodzajów określonych zobowiązań (w tym zobowiązań pozabilansowych) przemnożonych przez określone wagi wypływu. Wskaźnik LCR uwzględnia również regułę osadu Wagnera, przyporządkowując niskie wagi odpływu depozytom stabilnym, do których zalicza się określone depozyty bieżące klientów detalicznych.

Wpływy płynności obejmują natomiast wyłącznie środki należne w ciągu 30 dni lub takie, które mogą być w tym czasie przez bank wycofane w kwocie należnej do zapłaty lub jej określonej części, w zależności od rodzaju należności lub kontrahenta – na przykład w przypadku klientów niefinansowych zakłada się, że spłacona zostanie tylko połowa środków należnych w ciągu 30 dni i to tylko tych, które nie są przeterminowane (założenie o wpływie wszystkich należności w terminie ich zapadalności było znaczącą słabością przedstawionych uprzednio teorii).

Podsumowując tę część artykułu, należy zwrócić uwagę, że wskaźnik LCR bazujący na dotychczasowych teoriach naukowych i stanowiący ich rozwinięcie i uszczegółowienie należy uznać za krok w dobrym kierunku (choć można się spierać o słuszność nieuznania teorii Wolfganga Stützela, czy też okres sytuacji kryzysowej¹). Niestety, jak zostanie to udowodnione w dalej, w wyniku

¹ Wskaźnik bada jedynie płynność w okresie 30 dni, nie uwzględnia zatem możliwość utraty płynności na przykład po 15 dniach.

braku uwzględnienia specyficznych rozwiązań panujących w polskim sektorze bankowości spółdzielczej, wskaźnik ten nie odzwierciedla rzeczywistego poziomu jego płynności.

Płynność banków spółdzielczych

Najbardziej problematycznym z punktu widzenia banków spółdzielczych działających w Polsce w przypadku określenia licznika wskaźnika LCR jest problem nieposiadania przez banki spółdzielcze innych aktywów płynnych niż gotówka w kasie. Saldo gotówki może przy tym ulegać znacznym wahaniom, które trudno dokładnie przewidzieć. Rezerwa obowiązkowa utrzymywana jest bowiem przez banki za pośrednictwem banku zreszającego (w jednym z zreszeń są to środki zablokowane, co dodatkowo może wpływać na brak możliwości zaliczenia ich do aktywów płynnych²). Podobnie jest w przypadku obligacji i bonów Skarbu Państwa oraz Narodowego Banku Polskiego – banki spółdzielcze zwykle nie kupują takich papierów wartościowych bezpośrednio, a swoje wolne środki najczęściej lokują na rachunkach w banku zreszającym, który z tych środków dokonuje zakupów między innymi właśnie aktywów płynnych, a częściowo również aktywów o wyższej rentowności (skrupulatnie kontrolując poziom osadu na tych rachunkach i nie dopuszczając do utraty płynności)³.

Lokaty w banku zreszającym są traktowane jako wpływy płynności, stąd banki spółdzielcze mają bardzo wysoki poziom wpływów, często przewyższający poziom wypływów płynności. Mimo to, regulacje ostrożnościowe ograniczają poziom wpływów, jaki można wykazać w mianowniku wskaźnika LCR, do 75% wartości wpływów. Oznacza to, że aby utrzymać wskaźnik LCR na poziomie 100%, bank spółdzielczy musi posiadać każdego dnia gotówkę o równowartości przynajmniej 25% wartości potencjalnych wpływów płynności, niezależnie od poziomu środków ulokowanych na rachunkach w banku zreszającym. Różnica między łącznym poziomem wpływów oraz poziomem wpływów po zastosowaniu ograniczenia stanowi utratę płynności w całym zreszeniu (środki te zaliczane są jako wpływy w banku zreszającym, ale nie są zaliczane jako wpływy w banku spółdzielczym).

² Możliwość zaliczenia rezerwy obowiązkowej do aktywów płynnych przepisy przewidują po zawarciu odpowiedniej umowy między właściwym organem (w Polsce w tym przypadku będzie to Komisja Nadzoru Finansowego) oraz bankiem centralnym – pomimo że przepisy już obowiązują, w dalszym ciągu brak jest takiego porozumienia.

³ Jednym z efektów wdrożenia obowiązku utrzymania wskaźnika LCR na określonym minimalnym poziomie był wzrost portfela dłużnych papierów wartościowych emitowanych przez bank centralny w bankach spółdzielczych, co z szerszego punktu widzenia jest rozwiązaniem nieefektywnym, gdyż zarządzanie nadwyżkami płynności banków spółdzielczych jest jednym z podstawowych zadań banku zreszającego, które dzięki dużej skali działalności z założenia generuje większe zyski.

Płynność banków zrzeszających

W przypadku banków zrzeszających, najistotniejszym z punktu widzenia wskaźnika LCR problemem jest waga wypływu depozytów banków spółdzielczych składanych w banku zrzeszającym, która w największym stopniu determinuje jego wysokość.

Depozyty banków spółdzielczych mogą być wypowiedane przed terminem zapadalności, co sprawia, że w ocenie nadzorcy krajowego muszą być wykazane, jeśli są określone w artykule 27 oraz 28 rozporządzenia 2015/61. Artykuł 27 stanowi, że instytucje kredytowe mnożą przez 25% zobowiązania wynikające z depozytów, które utrzymuje się w następujący sposób: „jako prawnie lub umownie ustanowiony depozyt przez inną instytucję kredytową, która jest członkiem tego samego instytucjonalnego systemu ochrony lub sieci współpracy, pod warunkiem że danych depozytów nie uznaje się za aktywa płynne w odniesieniu do deponującej instytucji kredytowej, o której mowa w ust. 3 i art. 16 (ust. 3 oraz art. 16 mówią o depozytach na żądanie oraz minimum depozytowym)”. Tym samym zgodnie z tym artykułem depozyty terminowe składane przez banki zrzeszone w sieci współpracy (*cooperative network*) powinny otrzymywać wagę wypływu 25%.

Problem leży w jasnym określeniu definicji sieci współpracy. Zgodnie z punktem 12 preambuły rozporządzenia 2015/61: „określając wskaźnik pokrycia wpływów netto, należy także uwzględnić scentralizowane zarządzanie płynnością w spółdzielczych i instytucjonalnych systemach ochrony⁴, w których instytucja lub jednostka centralna odgrywa rolę równoważną bankowi centralnemu, ponieważ członkowie sieci zazwyczaj nie mają dostępu do banku centralnego. W ramach odpowiednich zasad za aktywa płynne należy zatem uznać depozyty na żądanie, które są składane przez członków sieci w instytucji centralnej, a także inne instrumenty finansowania płynności, które instytucja centralna udostępnia członkom sieci. Wobec depozytów niekwalifikujących się jako aktywa płynne należy stosować preferencyjne wskaźniki wpływów dopuszczone dla depozytów operacyjnych”. Brak jest jednak jednoznacznego określenia, czym jest scentralizowane zarządzanie płynnością. W porównaniu z niektórymi innymi rozwiązaniami przyjętymi w sieciach spółdzielczych w Europie, polskie sieci wypracowały jedynie pewne mechanizmy zarządzania płynnością w zrzeszeniu na poziomie centrali, przez co nadzorca krajowy zdecydowanie odrzuca możliwość stosowania preferencyjnej wagi 25% przez banki zrzeszające w Polsce. Tym samym, zgodnie z art. 31 ust. 10 rozporządzenia 2015/61 instytucje kredytowe mnożą przez 100% wszelkie wpływy płynności wynikające z zobowiązań, które stają się wymagalne w ciągu 30 dni kalendarzowych, innych niż te, o których mowa w art. 23–31. Rozporządzenie 2015/61 nie reguluje, jaką wagę wypływu należy nadać depozytom, które nie stają się wymagalne, ale mogą zostać wycofane w ciągu 30 dni – ich udział

⁴ Błędne tłumaczenie, w angielskiej wersji językowej: *cooperative and institutional protection scheme networks*.

w łącznej kwocie depozytów jest jednak niewielki (większość depozytów ma krótki termin), a banki zrzeszające przyjmują podejście ostrożnościowe nadając im wagę wypływu 100%.

Jak wynika z tabeli 1, depozyty banków spółdzielczych stanowią ponad 80% wszystkich pasywów banku zrzeszającego. Tym samym, przy założeniu, że depozyty te otrzymują wagę wypływu 100%, dla utrzymania wskaźnika LCR powyżej poziomu 100% bank zrzeszający musi posiadać przynajmniej tyle samo zabezpieczenia przed utratą płynności w postaci aktywów płynnych. W tym celu musiałby całkowicie zrezygnować z udzielania kredytów i zakupu papierów wartościowych innych niż aktywa spełniające wymogi rozporządzenia 2015/61, co spowodowałoby spadek wyniku finansowego i brak możliwości wypełniania niektórych funkcji (takich jak na przykład wspieranie pożyczkami i liniami kredytowymi banków spółdzielczych czy też udzielanie kredytów w konsorcjum z nimi). Takie zachowanie byłoby wysoce nieracjonalne, w szczególności biorąc pod uwagę historyczne kształtowanie się depozytów banków spółdzielczych.

Tabela 1. Struktura bilansu banków zrzeszających (dane uśrednione w %)

Aktywa		Pasywa	
Kasa i operacje z NBP	5,4	Depozyty Banków Spółdzielczych	82,3
Należności od sektora finansowego	4,8	Depozyty pozostałe	9,4
Należności od sektora niefinansowego	39,0	Inne zobowiązania	2,1
Należności pozostałe	3,4	Kapitały	4,8
Instrumenty dłużne NBP i SP	34,6		
Obligacje komunalne i komercyjne	10,9	Inne pasywa	1,4
Inne aktywa	1,9		

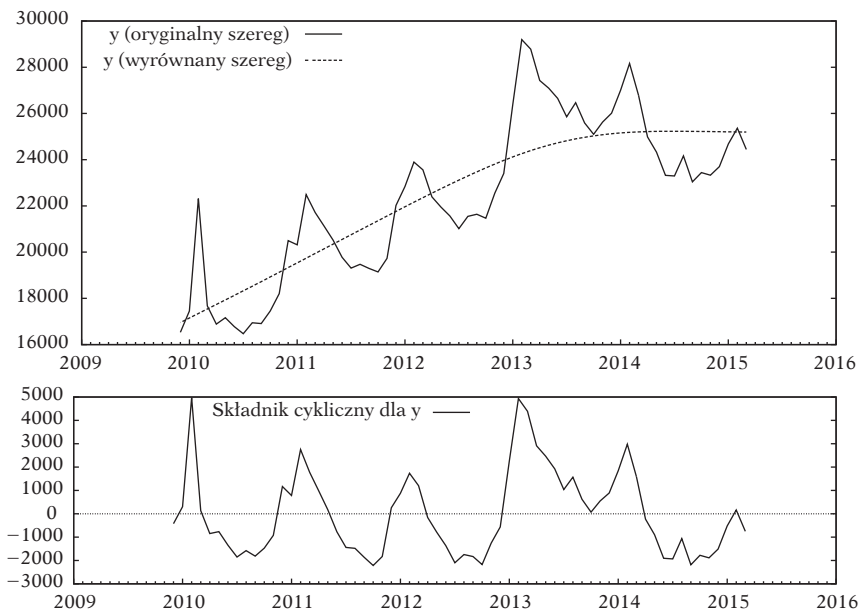
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych obu banków zrzeszających na dzień 30.09.2014r., opublikowanych w *Informacji o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających w III kwartale 2014r.* Komisji Nadzoru Finansowego.

Kształtowanie się depozytów banków spółdzielczych przedstawiają wykresy 1–2. Wykres 1 przedstawia depozyty sektora finansowego w całym sektorze spółdzielczym, w tym również depozyty złożone przez podmioty spoza sektora spółdzielczego oraz depozyty składane między bankami spółdzielczymi z pominięciem banku zrzeszającego – wartość tego typu depozytów jest jednak marginalna.

Wykres 2 przedstawia depozyty złożone przez banki spółdzielcze w SGB-Banku S.A. W obu przypadkach, w celu wykomponowania komponentu cyklicznego, zastosowany został filtr Hodricka-Prescotta z wartością lambda wynoszącą 14 400.

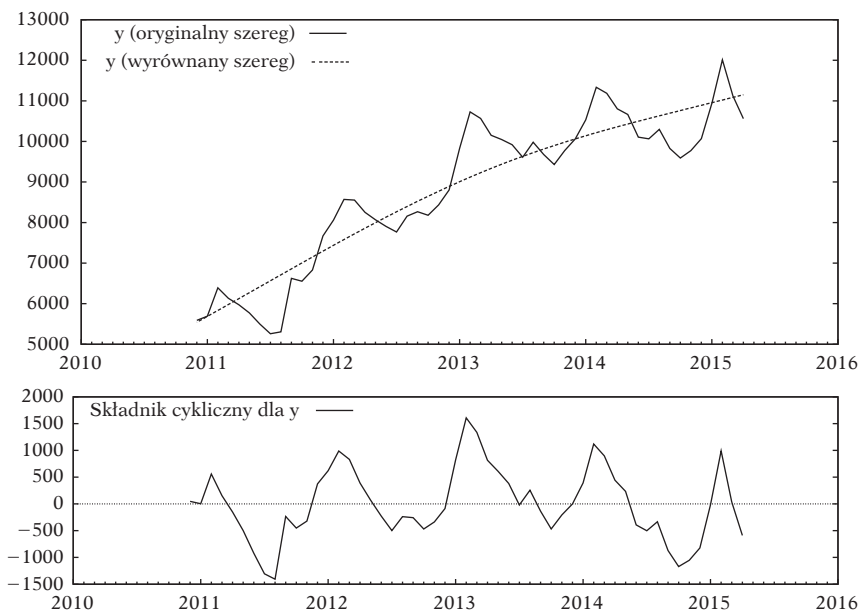

Wykres 1. Lokaty podmiotów finansowych w sektorze spółdzielczym w latach 2009–2015 (w PLN)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych o sektorze bankowym KNF.

Wykres 2. Lokaty banków spółdzielczych zrzeszonych w SGB-Bank S.A. złożone w banku zrzeszającym w latach 2010–2015 (w PLN)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych banków spółdzielczych zrzeszonych w SGB-Bank S.A.

Kształtowanie się poziomu depozytów na obu wykresach jest bardzo zbliżone, co świadczy o względnej stabilności depozytów banków spółdzielczych w obu zrzeszeniach. Analiza wykresów wskazuje na silną sezonowość tych depozytów, związaną z zapotrzebowaniem na środki pieniężne w rolnictwie (jednym z głównych sektorów obsługiwanych przez sektor spółdzielczy) – niższe zapotrzebowanie na kredyt na przełomie roku powoduje zwiększone lokowanie środków banków spółdzielczych w banku zrzeszającym.

Podsumowując kwestię płynności banków spółdzielczych oraz banków zrzeszających, wydaje się, że analizowanie jej bez uwzględniania specyficznej struktury sektora bankowości spółdzielczej jest bezzasadne. Podział obowiązków w zrzeszeniu powoduje, że aktywa płynne przechowywane są w bankach zrzeszających, z kolei działalność kredytowo-depozytowa znajduje się w bankach spółdzielczych. Ponadto przy badaniu indywidualnego poziomu płynności znaczącą wagę mają wzajemne powiązania pomiędzy bankami spółdzielczymi a bankiem zrzeszającym, które stanowią stały element relacji w ramach grupy i nie powinny w ocenie autora być traktowane na równi z rynkiem depozytów międzybankowych poza sektorem spółdzielczym.

Wpływ zmian regulacji ostrożnościowych w zakresie płynności na sektor spółdzielczy

Przedstawiona struktura wskaźnika LCR oraz nieuznanie zrzeszeń spółdzielczych za sieci współpracy, powoduje brak możliwości spełnienia wymogów dotyczących utrzymania odpowiedniego poziomu wskaźnika LCR przez banki zrzeszające przy aktualnej strukturze sektora spółdzielczego oraz zasadach funkcjonowania zrzeszeń.

Zgodnie z wyliczeniami KNF na podstawie przeprowadzonych w sektorze spółdzielczym ankiet, niedobór aktywów płynnych na koniec grudnia 2011 roku dla banków zrzeszających wynosił 11,4 mld zł, a dla banków spółdzielczych 2,7 mld zł [Jakubiak, 2012]. Rozwiązaniem mogłaby być rezygnacja banków zrzeszających z działalności komercyjnej i skupienie się w całości na działalności polegającej na lokowaniu wolnych środków banków spółdzielczych w aktywa płynne. To rozwiązanie doprowadziłoby jednak do znacznego obniżenia rentowności banku zrzeszającego, co spowodowałoby również obniżenie rentowności lokat banków spółdzielczych w banku zrzeszającym i obniżyłoby efektywność działalności całego sektora. Ponadto takie rozwiązanie pozbawiłoby banki zrzeszające możliwości wspierania banków spółdzielczych poprzez udzielanie linii kredytowych, zobowiązań podporządkowanych, bądź też restrukturyzacji banków spółdzielczych w złej kondycji finansowej.

Drugim rozwiązaniem jest silnie popierane przez Komisję Nadzoru Finansowego utworzenie systemu ochrony instytucjonalnej IPS lub tak zwanego zrzeszenia zintegrowanego. Utworzenie zrzeszenia zintegrowanego początkowo rozpatrywane było przez zrzeszenie BPS, ostatecznie jednak oba zrzeszenia zdecydowały się na utworzenie IPS, a system ochrony SGB został zatwierdzony

i uznany 3.11.2015 roku przez KNF [*Strategia Banku...*, 2013; *Komunikat...*, 2015; Kupczyk, 2015; SGB-Bank..., 2015]. W przypadku zrzeszenia zintegrowanego wymagania określone w rozporządzeniu CRR byłyby niższe, jednak znacznie niższe byłyby również korzyści z niego płynące. Ponadto w projekcie ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających na wniosek KNF wprowadzone zostały znaczne ograniczenia oraz dodatkowe obowiązki dla zrzeszenia zintegrowanego.

Nowe struktury zrzeszeń będą opierały się na podstawowej zasadzie, w myśl której banki spółdzielcze będą gwarantowały spłatę zobowiązań w ramach całego zrzeszenia/IPS. Ponadto powstanie jednostka zarządzająca (w ramach banku zrzeszającego lub jako oddzielny podmiot), która będzie miała znacznie wyższe uprawnienia pozwalające na efektywną kontrolę działalności poszczególnych banków spółdzielczych, co powinno również wpłynąć na bezpieczeństwo sektora.

Instytucjonalny system ochrony może być zarządzany przez bank zrzeszający lub osobny podmiot w formie spółdzielni lub spółki akcyjnej, którego właścicielami są wyłącznie uczestnicy systemu. Zmiany organizacyjne będą związane z dość znacznymi kosztami dla banków spółdzielczych koniecznymi do utworzenia odpowiedniego funduszu pomocowego oraz utrzymaniem nowego podmiotu zarządzającego IPS [Kwaśniak, 2012]. Podmiot taki, obok gwarantowania zobowiązań uczestników systemu, tworzy skuteczne procedury zarządzania ryzykiem płynności oraz wypłacalności w zrzeszeniu a także zapewnia skuteczne mechanizmy kontroli i wpływu na banki spółdzielcze, szczególnie w zakresie działań niezgodnych z prawem lub umową systemu ochrony⁵. Podobnie jak w zrzeszeniu zintegrowanym, tak i w IPS tworzony ma być fundusz pomocowy, na który będą wpływać składki uczestników systemu i którego celem ma być zapewnienie wypłacalności wszystkich uczestników. Minimalny poziom składek w tym przypadku został określony na poziomie wynikającym z obniżenia składek na BFG. Tym samym, jeśli instytucja zarządzająca IPS nie uzna, że konieczny jest wyższy poziom, wysokość składek na system gwarantowania zobowiązań pozostanie na poziomie sprzed wprowadzenia IPS, a zmieni się jedynie podmiot zarządzający częścią składek – w dalszym ciągu jednak część środków będzie przekazywana do BFG i depozyty w bankach spółdzielczych w IPS będą przez BFG gwarantowane.

Aby móc wejść do nowej struktury, banki spółdzielcze będą musiały spełniać określone warunki wejścia, a następnie przestrzegać określonych wymogów dotyczących płynności, adekwatności kapitałowej i innych. Te wymagania mają zapewnić stabilność i bezpieczeństwo systemu. Bankom, które nie zdecydują się wejść do nowotworzonej struktury, z czasem wygaśnie również umowa zrzeszenia i będą zmuszone działać samodzielnie lub utworzyć nowe zrzeszenie.

⁵ Między innymi organ zarządzający IPS będzie dokonywał audytu w bankach spółdzielczych (dotychczas bank spółdzielczy decydował o tym, kto będzie jego audytorem).

W ramach IPS utrzymanie wskaźnika LCR będzie wymagane na poziomie skonsolidowanym (po uprzednim otrzymaniu dodatkowej zgody KNF), dzięki czemu wyłączone zostaną wzajemne zobowiązania podmiotów w ramach grupy, w tym (co najistotniejsze z punktu widzenia wskaźnika) depozyty banków spółdzielczych w banku zrzeszającym. Zgodnie z szacunkami KNF, łączny niedobór aktywów płynnych w samych bankach zrzeszających bez IPS to ok. 13,9 mld zł, a po wprowadzeniu IPS szacuje się, że banki te wykazywałyby nadwyżkę w kwocie 5,6 mld zł [*Dane miesięczne...*, 2014]. Wspomniana nadwyżka będzie mogła być zainwestowana w mniej płynne, ale bardziej rentowne aktywa, co będzie możliwe biorąc pod uwagę również dodatkowe preferencje w zakresie ryzyka kredytowego, związane z wyłączeniem należności od podmiotów wewnątrz IPS z ważenia ryzykiem, które zgodnie z szacunkami zrzeszenia SGB pozwolą dla przykładu na zwiększenie kredytowania w zrzeszeniu o ok. 3 mld zł, przy utrzymaniu jednakowego poziomu współczynników adekwatności kapitałowej, co z kolei przełoży się na ok. 75 mln zł zysku rocznie⁶. Z punktu widzenia całego zrzeszenia istotną korzyścią będzie zwiększona kontrola nad bankami spółdzielczymi oraz możliwość reagowania przez IPS, co powinno wpłynąć na niższe straty związane z nieprawidłowym zarządzaniem. Ponadto będą obowiązywać niższe koszty związane m.in. ze składkami na Bankowy Fundusz Gwarancyjny (ok. 99 mln zł rocznie oszczędności na cały sektor bankowości spółdzielczej), które zamiast do BFG będą wpływać do funduszu pomocowego IPS oraz niższe koszty związane ze składkami na Komisję Nadzoru Finansowego (ok. 1 mln zł rocznie). Zgodnie z informacjami dostępnymi na dzień 31.10.2015 r. oba zrzeszenia funkcjonujące w Polsce wybrały model zrzeszenia z IPS [Krajewski, 2015; SGBBank..., 2015].

Podsumowanie

Analiza depozytów banków spółdzielczych w bankach zrzeszających dowodzi, że po wyeliminowaniu sezonowości, ich poziom jest wysoce stabilny w warunkach normalnych. Biorąc pod uwagę brak istotnego wpływu ostatniego kryzysu finansowego [Kowalczyk, 2009; *Raport o sytuacji banków...*, 2008–2014] oraz strukturę i zasady rządzące sektorem spółdzielczym, scenariusz wpływu wszystkich środków podmiotów sektora finansowego jest mało prawdopodobny. Przyjęcie go za możliwy wymusza znaczące zaniżenie raportowanego wskaźnika płynności banków zrzeszających w stosunku do jej rzeczywistego poziomu.

Pomimo wniosku przedstawionego w pierwszym akapicie, należy zauważyć, że zmiany organizacyjne w sektorze spółdzielczym wymuszone przez nowe

⁶ Przy założeniu, że kredyty są udzielane w miejsce obligacji skarbowych o oprocentowaniu 2%, oprocentowanie kredytów równe jest średniemu oprocentowaniu w bankach spółdzielczych za 2015 rok, ryzyko niespłacenia kredytu równe jest średnim odpisom netto na kredyty sektora spółdzielczego w 2015 roku, a pozostałe koszty udzielenia kredytu pokrywane są z prowizji za jego udzielenie.

przepisy ostrożnościowe i prowadzące do wzrostu integracji, bezpieczeństwa oraz kontroli wewnętrznej w ramach sektora spółdzielczego powinny mieć pozytywny wpływ na jego funkcjonowanie, pod warunkiem, że koszty wprowadzenia zmian, które w szczególności w przypadku systemu IPS mogą być względnie wysokie, nie przewyższą możliwości finansowych sektora, w czym powinny pomóc rozpatrywane preferencje w zakresie opłat przekazywanych na BFG przez jego członków oraz dodatkowe preferencje związane z wprowadzeniem nowych struktur.

Bibliografia

- Basel III: A Global Regulatory Framework for More Resilient Banks and Banking Systems* [2011], Bank for International Settlements, Basel Committee on Banking Supervision.
- Basel III: The Net Stable Funding Ratio* [2014], Bank for International Settlements, Basel Committee on Banking Supervision.
- Commission Staff Working Document – Accompanying Document to the Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council Amending Directives 2006/48/EC and 2006/49/EC as Regards Banks Affiliated to Central Institutions, Certain Own Funds Items, Large Exposures, Supervisory Arrangements, and Crisis Management, Impact Assessment* [2008], Commission of the European Communities.
- Dane miesięczne o sytuacji banków* [2014], Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, www.knf.gov.pl/opracowania/sektor_bankowy/dane_o_rynku/Dane_miesieczne.html (13.06.2015).
- Hübner O. [1854], *Die Banken*, Wydawnictwo Heinrich Hübner, Lipsk.
- Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających w III kwartale 2014 r.* [2014], Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa.
- Jakubiak A. [2012], *Wpływ Bazylei III i innych nowych regulacji unijnych i polskich na politykę kredytową i sytuację instytucjonalną sektora bankowego w Polsce*, www.knf.gov.pl/Images/Wplyw_Bzylei_III_tcm75-30765.pdf (14.06.2015).
- Komunikat z 281. posiedzenia Komisji Nadzoru Finansowego w dniu 3 listopada 2015 r.* [2015], Komisja Nadzoru Finansowego.
- Kowalczyk A. [2009], *Banki spółdzielcze w czasach kryzysu*, „Zeszyty Naukowe SGGW – Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej”, nr 78.
- Krajewski J. [2015], *Szybka rewolucja w sektorze banków spółdzielczych*, <http://www.ibs.edu.pl/content/view/7912/28/> (30.10.2015).
- Kupczyk Z. [2015], *Pytamy prezesa Banku BPS Zdzisława Kupczyka o IPS*, wywiad A. Lewkowskiej, <http://bs.net.pl/aktualnosci-zrzeszen/pytamy-prezesa-banku-bps-zdzislaw-kupczyka-o-ips> (8.11.2015).
- Kwaśniak W. [2012], *Ryzyko regulacyjne banków spółdzielczych wynikające z Dyrektywy CRD*, www.knf.gov.pl/Images/Ryzyko_regulacyjne_bankow_spoldzielczych_wynikajace_z_Dyrektywy_CRD_IV_tcm75-29896.pdf (12.06.2015).
- Raport o sytuacji banków (raport coroczny)* [2008–2014], Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa.

- Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2015/61 z dnia 10 października 2014 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 w odniesieniu do wymogu pokrycia wpływów netto dla instytucji kredytowych.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012.
- SGB-Bank S.A. [2015], pismo z 2.04.2015, legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/161376/161384/12279747/12279750/dokument159219.pdf (14.06.2015).
- Strategia Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. na lata 2014–2017* [2013], Bank Polskiej Spółdzielczości.
- Ustawa z dnia 7 grudnia 2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających (DzU 2014, poz. 109; 2015, poz. 1166).
- Vinogradov D. [2006], *Financial Markets, Financial Intermediation, and Bailout Policy*, rozprawa doktorska, Heidelberg.
- Wagner A. [1857], *Beiträge zur Lehre von den Banken*, wydawnictwo Leopold Voss, Lipsk.

POST-CRISIS LIQUIDITY REGULATIONS AND THEIR IMPACT ON ORGANIZATIONAL CHANGES IN POLAND'S COOPERATIVE BANKING SECTOR

Abstract

The article assesses the impact of the European Union's CRD IV/CRR capital requirements package – comprising the Capital Requirements Directive IV and the Capital Requirements Regulation – on the liquidity of cooperative banks in Poland. The author analyzes the regulations in question and examines cooperative bank data using statistical methods. The analysis finds that cooperative bank deposits in Poland are stable despite a crisis of confidence on the interbank market. The research also shows that there is a significant regulation mismatch in terms of the structure and nature of Poland's cooperative banking sector. The author concludes that the new regulations are set to bring positive changes to cooperative banks in Poland, which may be essential for their future operation and development.

Keywords: bank, liquidity, capital adequacy, cooperative banking

JEL classification codes: G21, G28, K29
